A propå bildera:

Varför är det fint att låna men inte att skapa?

Mig själv praktiskt taget ovetande har jag råkat bli del av diskussionen om ett sammanfattande ord för röntgenundersöka. Enligt Torgny Greitz som väl har satt i gång diskussionen med sitt förslag *bildera*, skulle jag ha föreslagit *bildifiera* (Läkartidningen 34/95). Det kan ha varit vid något samtal, som jag tyvärr inte kan minnas. Jag menar därför att det som anges som mitt »förslag» gott kan avhysas från debatten.

Av de övriga förslagen som jag har sett är *visualisera* mindre lyckat, inte minst på grund av sin starka anknytning till reklambranschen. Där visualiserar man budskap. *Imagera* är svårt att uttala (g-ljud eller sjeljud? och har nästan ingen betydelseanknytning i svenskan.

Efter att ha tagit del av en del av argumenten tycker jag nog att *bildera* inte är så dumt. Det betyder (ännu) ingenting på svenska, men det har en klar anknytning till *bild* som ju betyder inte bara »platt, fysisk bild» utan också »föreställning som ger en helhetsuppfattning av något» som i *verklighetsbild* och dessutom »företeelse som ett visst tankeinnehåll kan liknas vid» som i *bildspråk.*

Det finns ibland en egendomlig motvilja mot nya ord som folk hittar på. Det är som om det vore fint att låna men inte att skapa. Det är nog lite synd. Så lycka till med *bildera.*

Margareta Westman
professor,
Svenska språknämnden,
Stockholm

Röntgenläkare »visualisator»?

Säga vad man kan om »bildering», något vackert ord är det inte. Knappast heller mer användbart än t ex »avbildning». Ingetdera ordet täcker helt det som det borde göra men det gör ju inte heller »imaging».

Lägger man till »medicinsk» blir det bättre men inte heller då ger termen full täckning utan en närmare definition. Men det gör inte många vedertagna begrepp heller. Tänk t ex på specialiteten gynekologi. En sådan specialitet borde ju omfatta allt om kvinnan, och en gynekolog borde ju vara kompetent att sköta om alla sjukdomar en kvinna kan råka ut för. Så är ju inte fallet. Den svenska beteckningen »kvinnoläkare» är ju inte bättre och uppfattas av allmänheten inte sällan som kvinnlig läkare.

»Imagistik» saknar inte helt förtjänster, men det säger inte mer än »medicinsk avbildning». Fördelen skulle väl bara vara att det verkar mera lärt.

Ord med »visualisering» t ex »visualiseringsteknik», verkar mest praktiska. Dessa ord anpassar sig väl till svenska språket, och de flesta förstår nog omedelbart, åtminstone i stort vad det rör sig om. Skulle jag få lägga min röst så vore det på visualisering, men man måste nog lägga till »medicinsk». Att ge röntgenläkaren titeln »visualisator» låter rätt ståtligt.

Ett annat ord som väl skulle kunna gå att leka med är grekiska eikón försvenskat till ikon. »Ikonologi» låter inte direkt omöjligt men är kanske upptaget av något helt annat. »Ikonisering» skulle kanske av en eller annan kunna uppfattas som helgonförklaring. Jag har tagit med det för att peka på en bortglömd möjlighet, men har svårt att åstadkomma något som låter vettigt.

Bertil Staland
leg läkare, Falkenberg

Evidens- eller fakta-baserad medicin?

I kommentarer till den engelska diskussionen om »evidence-based medicine» finns redan flera förslag till översättning. Vetenskapsbaserad, bevisbaserad eller evidensbaserad medicin är några. Jag vill föreslå faktabaserad medicin eller kunskap.

Vetenskapsbaserad medicin är i och för sig en utmärkt term och anknyter till begreppet vetenskap och beprövad erfarenhet, men det senare kanske associerar till den litet fyrkantiga juridiska innebörd som begreppet fått genom HSANs verksamhet? Om man vill ge en association till något nytt, som Cochrane-nätverket m m kan det vara motiverat att man försöker finna ett nytt uttryck.

Bevisbaserad?

Varför då inte använda termen bevisbaserad medicin? Formellt kan man ju leda något i bevis både juridiskt och empiriskt. För mig ger emellertid termen bevis associationer till den deduktiva logiken, t ex den euklidiska geometrin. Bevis förknippas primärt med matematik och exakt vetenskap där något följer med logisk nödvändighet.

Använder man sig av ordet bevis inom empiriska vetenskapsgrenar som medicinen kan man felaktigt ge intryck av att man presenterar mer exakta resultat än vad man gör. Inom den kliniska medicinen är det ofta fråga om sannolikheter. Vid en hypotesprövning kan man t ex förkasta sin nollhypotes och på så sätt uppnå induktivt stöd för sin forskningshypotes. Men man kan inte bevisa något i matematisk mening.

Mitt förslag att använda termen faktabaserad medicin är adekvat bl a därför att det är mer eller mindre uppenbart att vetenskapliga fakta har en konsensusaspekt. Empiriska fakta är inte detsamma som vetenskapliga fakta. Empiriska data kan accepteras som vetenskapliga fakta då en lång rad av både kliniska och prekliniska (teoretiska) undersökningar pekar i samma riktning och vetenskapssamhället är överens om att det är frågan om fakta.

Niels Lynöe
universitetslektor, Umeå

Kommentar

De som marknadsfört begreppet »evidence-based medicine» har nog många gånger gett ett intryck av att detta är den slutliga sanningen, detta är en praxis som bygger på fakta.

För mig innebär fakta närmast något oföränderligt, så översättningar som bevis, dokumentation eller kunskap känns bättre. Eftersom »evidence« i medicinen i många fall förändras med tiden skulle jag föredra termen »kunskapsbaserad medicin». Det känns naturligt att ställa kunskap (vetande) mot tyckande (tro).

I Läkartidningens referat från öppningsmötet vid riksstämman 1995 användes termerna »åsiktsbaserad» respektive »dokumentationsbaserad» medicin. Det senare alternativet kan kännas rätt till innehållet, men blir nog för tungt. Dessutom kan man fråga sig om »evidence» motsvarar *både* vetenskap och beprövad erfarenhet, eller *bara* det förra? Läsarreaktioner välkomnas!

Yngve Karlsson
språkspaltsredaktör

Pacemaker farthållare?

Ordet pacemaker är svårt för många att uttala. Varför inte säga »farthållare» som är ett svenskt ord som säger vad det handlar om. Allt fler fordon har denna utrustning, vilket bidrar till att öka förståelsen.

Per Neander
leg läkare, Örebro

Kommentar

Det är inte första gången pacemaker dyker upp som problemord i svenskan, men det är svårt att ändra ord som rotat sig till och med i allmänspråket.

Spri föreslog en gång i tiden (i en medicinteknisk ordlista) att pacemaker skulle ersättas med hjärtstimulator, men det har inte slagit igenom.

Språkspaltens redaktör har en gång föreslagit rytmreglerare som översättning i en finlandssvensk text. Svenska Akademiens ordlista (SAOL) har dock accepterat pacemaker och förordar oförändrad pluralform.

I SAOL löses inte problemet med bestämd pluralform, men Svenska språknämnden anser att det bör bli *pacemakerna,* analogt med parterna och terrierna.

Vad säger språkspaltens läsare?

Red

Svenska Läkaresällskapets språkrådgivare fil lic Hans Nyman träffas per telefon 08-669 59 18, säkrast måndagar och fredagar samt onsdagseftermiddagar.

Hans postadress är c/o Svenska språknämnden, Box 9215, 102 73 Stockholm. Fax-adress: 08-442 42 15.